

کتاب شناسی مرحوم نمازی

مرتضی اعدادی*

چکیده: علامه نمازی شاهرودی در آثار و تألیفات خود، معارف دینی و اعتقادی را بحث و بررسی کرده است:

- کتاب تاریخ فلسفه و تصوف به شیوه پرسش و پاسخ تنظیم شده و مباحث شریعت و طریقت، حقیقت وحدت وجود، روش شرایع در هدایت، معرفت فطری خدا، ردّ بر فلاسفه و صوفیه، و لزوم رجوع به کتاب، و سنت را بررسی کرده است.

- در کتاب علم غیب با تمسک به ثقلین به بررسی آیات و روایات در موضوع اثبات علم غیب اهل بیت علیهم السلام می پردازد.

- موضوع توّسل و وسیله قرار دادن ائمه علیهم السلام را در کتاب وسیلة النجاة بررسی کرده است و زیارت ایشان علیهم السلام را زیارت خدا می داند.

- قرآن و عترت در اسلام را در معرّفی و شناسایی ثقلین تدوین نمود تا مردمان را از شبهات رهایی بخشد.

- اصول پنج گانه اعتقادی شیعه را در کتاب اصول دین و بر اساس منهج استاد خویش، مرحوم میرزا مهدی اصفهانی به رشته تحریر درآورد.

- در کتاب اثبات ولایت با تأثر از مکتب معارفی خراسان به وجوب

---

*. پژوهشگر، حوزه علمیه قم.

پیروی از ولایت می‌پردازد و ولایت تکوینی را نقد و بررسی می‌کند.
- اصول و فروع دین را در کتاب ابواب رحمت مطرح کرده است. معرفت
فطری خداوند به انسانها داده شده و باتذکر پیامبران به آن معرفت
فطری متوجه خواهیم شد، عقل نیز حجت خدا و پیامبر باطنی است.
کلیدواژه‌ها: نمازی شاهرودی، علی / کتاب‌شناسی / تاریخ فلسفه و
تصوف [کتاب] / علم غیب [کتاب] / وسیلة النجاة [کتاب] / قرآن و
عترت در اسلام [کتاب] / اصول دین [کتاب] / اثبات ولایت [کتاب] /
ابواب رحمت [کتاب].

۱. کتاب تاریخ فلسفه و تصوف

خداوند متعال پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را با بالاترین علوم و معارف برای رساندن بشر به
درجات نهایی عبودیت فرستاد و او را معلم کتابی نامید که به جهت معارف ناب
احسن الحدیث خواند و آن جناب و اهل بیت بزرگوارش را بر تمام علوم جدیده
الهیة آن آگاه ساخت تا در تمام دوران تمدن بشری راهی برای استفاده از آبشخور
زالال علوم قرآنی و استفاده از چراغ هدایتش با تبیین آن بزرگوران در دسترس بشر
باشد. اما دشمنان اسلام که در چهره خلفای پیامبر بر اریکه اداره نظام اسلام تکیه
زدند چون بهره علوم و معارف قرآن را نداشتند به چاره‌جویی در رویگردان نمودن
مردم از اهل بیت و جدا کردن قرآن از آنها پرداختند، لذا مردم را به قرائت‌های گوناگون
قرآن و فصاحت و بلاغت آن و کشمکشهای مختلف مشغول نمودند و چون خود از
علم و عصمت و تقوای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بی بهره بودند از مقام پیامبر اکرم کاستند و او
را در حد مجتهدی که بر اساس قیاس و استحسان از قرآن استفاده می‌کند پایین
آوردند آن‌گاه به بحث و جدلهای مختلف کلامی و فلسفی دامن زدند پولهای کلاتی
صرف پرداخت به مترجمین علوم یونانی نمودند تا با شیوع این مباحث در بین
مسلمانان و مشغول شدن آنان به خصومت‌های مختلف بازار مخالفان معارف الهی
گرم شود و مردم از نور ساطع اهل بیت علیهم السلام بی بهره شوند و در نتیجه گروه‌های

مختلف معتزله ، اشاعره ، حشویه ، مرجئه و ... به وجود آمدند و هر کدام بدون استفاده از معلم قرآن به آن روی آوردند و از آن برای مذهب خود استدلال آوردند و کتابی که در سایه پیروی از اهل بیت علیهم السلام برای اتحاد بخشیدن مردم در جهت عبودیت الهی و رسیدن به توحید حقیقی و اثارة عقول مردم نازل گردیده بود در جهت تفرقه بین مردم و مجادله و دور شدن از هدایت، مورد استفاده گردید.

کتاب تاریخ فلسفه و تصوف یا مناظره دکتر باسیاح پیاده یکی دیگر از آثار منحصر به فرد علامه نمازی است که در این کتاب تأثر خاص ایشان از مکتب استاد بزرگوارش بسیار به چشم می خورد که با توجه به فرامین و تربیتهای استفاده شده از کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام به پاسخ گویی و رد شبهاتی که فلاسفه و عرفا در تأویل و تطبیق یافته های بشری بر الفاظ قرآن و احادیث نموده اند، پرداخته است. اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام بر خلاف تمام روشهای بشری انسان را به معرفت فطری خود متذکر می گردانند و او را از هرگونه توهم و تشبیه درباره خداوند منع می کنند. وقتی انسان معترف است که امکان احاطه بر خداوند ندارد، عقلا جایز نیست که افکار خود را در رابطه با او جولان دهد. لذا بر اساس آگاهی اش بر توحید فطری، او را مباین با جمیع مخلوقات می یابد.

این کتاب با فضای پرسش و پاسخ سامان یافته کمک زیادی را برای پژوهشگر حق جو می دهد که حق را از باطل به راحتی تشخیص دهد.

مؤلف محترم مطالب این کتاب را ضمن شش بخش مطرح کرده است که به نحو مختصر به عرض می رسانیم:

- ۱- شریعت و طریقت ، در این بخش روش صوفیه و ریاضتهای ایشان در تلقی حقایق مطرح شده و تنافی آن با روش دین اسلام مورد بررسی قرار گرفته است
- ۲- حقیقت وحدت وجود ، در این بخش از حقیقت وحدت وجود نزد صوفیه و فلاسفه سخن به میان آمده است، هم چنین سخنان بزرگان این دو مکتب راجع به این موضوع و شواهدی بر مدعایشان از اشعار برخی مطرح شده است

۳- روش شرایع در هدایت ، در این بخش به هدف بعثت پیامبران الهی و روش آنها در هدایت انسانها و تبیین آن با روش فلاسفه و عرفا اشاره شده است هم چنین از برخی مکاشفات شیطانی صوفیه و پیشینه فلسفه و عرفان در یونان سخن به میان آمده است.

۴- معرفت فطری خدا، در این بخش مجبور بودن انسان در افعال اختیاری خود نقض شده و به فطری بودن معرفت خدا و اوصاف او در آیات و روایات اشاره شده است و چگونگی رواج افکار بشری در معارف دینی بیان شده است.

۵- ردّ بر فلاسفه و صوفیه، در این بخش مذمت صوفیه در روایات و تأویلات آنان نسبت به آیات و روایات و تحمیل افکار یونانی آنها بر آیات و روایات و هم چنین اختلافات فلاسفه قبل از اسلام و ردّ علامه مجلسی بر صوفیه و کتابهایی که اصحاب ائمه در ردّ فلاسفه نوشته اند مطرح شده است.

۶- لزوم رجوع به کتاب و سنت، و در آخر در این بخش به ضرورت رجوع به کتاب و سنت در تمام معارف دینی اصول و فروعش و اینکه معرفت خدا فعل او است و منشأ پیدایش معرفت فطری خدا بر عوالم سابق و برخی از نظریات راجع به عالم ذر و ردّ این نظریه ها مطرح شده است.

۲. کتاب علم غیب پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کتاب علم غیب از دیگر نوشته های علامه نمازی می باشد که به سلوک خویش در راه تمسک به تقلین به بررسی آیات و روایاتی که علم غیب را برای اهل بیت علیهم السلام اثبات می کند می پردازد. علمی که وقتی با تدبّر به تمام کمالات و فضایل اهل بیت علیهم السلام نظر شود می یابیم که عصاره وجود همه فضیلتها به این کمال بازگشت دارد و وجود این علم الهی در ایشان سبب کسب تمام کمالات و ویژگیهایی است که در هیچ بشری موجود نیست. یکی از مباحث موجود در علوم امامان علیهم السلام دانش ایشان به غیب است که این مجموعه به هم پیوسته از آیات و روایات به بررسی این مطلب جهت بهره گیری دوستان اهل بیت عصمت و طهارت آماده گردیده است.

این کتاب شامل سه فصل و یک خاتمه است. نویسنده گرامی در این کتاب نیز روش مناظره را به کار گرفته تا برای خواننده جذابیت بیشتری در یادگیری مطالب ایجاد نماید. ایشان بعد از اثبات این که امام منتخب از سوی خدا است به بررسی علم غیب پیامبر اکرم و ائمه هدی علیهم السلام می پردازد.

فصل اول شامل دو بخش است که به آیات اثبات کننده علم غیب و تبیین تمام علوم در قرآن پرداخته است.

در بخش اول به ۲۳ آیه در اثبات علم غیب برای این بزرگواران اشاره می کند و روش استدلالی به این آیات را نیز توسط روایات به خواننده ارائه می دهد. در بخش بعدی به این مطلب که قرآن به تنهایی رافع اختلاف نیست و می بایست به کسانی که حامل تمام علوم قرآن و انبیا گذشته هستند مراجعه نمود، اشاره می نماید. در فصل دوم روایاتی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می دهد که بر اثبات علم غیب پیامبر و ائمه علیهم السلام دلالت دارد و آنها ۲۸ دسته از روایاتی هستند که تواتر آنها ثابت است. از جمله: خدا علم پیامبر صلی الله علیه و آله را به ایشان عطا فرمود، به تمام علوم خلق آگاهی دارند، جفر و مصحف حضرت زهرا در نزد ایشان است و از اعمال و احوال خلایق و ... آگاهند.

در فصل سوم: به بررسی آیات و روایاتی که در زمینه قدرت پیامبر و ائمه هدی علیهم السلام وارد شده است می پردازد. و در خاتمه که دارای دو بخش است به اشکالات مطرح شده در آیات و روایات پرداخته که در بخش اول ده آیه را که برای نفی علم غیب به آن تمسک جسته اند و تأویل و توجیه روایات ذیل آن را نموده اند، پاسخ داده است و در بخش دوم به ۵ روایت که صرف نظر از بحثهای سندی و ضعف آن به بررسی دلالتی آن پرداخته است. و در نهایت این کتاب بسیار ارزشمند را با کلمات ائمه بزرگوار شیعه در ارتباط با اثبات علم غیب ائمه علیهم السلام در ربیع الاول ۱۳۹۲ قمری به پایان می رساند.

این کتاب توسط حاج سید جواد رضوی کربلایی تعریف شده و مقدمات چاپ

آن در حال انجام است.

۳. کتاب وسیله النجاة

کتاب وسیله النجاة از دیگر آثار باقیمانده علامه نمازی است که موضوع توسل و وسیله قرار دادن ائمه علیهم السلام را مورد بررسی قرار داده و این را به عنوان یک رساله به درخواست حاج آقا رضا عمادزاده تدوین نموده است.

در عصر حاضر دشمنان توسط سیل شبهات و طوفان انتقادات بی جا در زمینه اعتقادات دینی علاوه بر مسائل اخلاقی جوانان شیعه را مورد هجوم قرار داده اند تا بتوانند توسط این شبهه پراکنی به مقاصد شوم خود برسند. در این راستا کسانی که از آگاهی دینی محروم باشند به راحتی فریب خورده و از راه صحیح و درستی که اهل بیت علیهم السلام به آنها نشان می دهند منحرف می شوند و ایمان راسخ و استوار خویش را از دست می دهند، نوشتار حاضر در صدد آن است که بتواند با یک مجموعه ای بسیار خلاصه اما در عین حال پر مطلب جوانان را از دام شبهاتی که از دشمنان دین ایجاد می شود محفوظ دارد. این اثر مشتمل بر پنج فصل و یک خاتمه است که مؤلف محترم فصل اول آن را اختصاص داده است به این که توسل لازم است و حقیقت وسیله چیست و نتیجه می گیرد که اصل توسل به پیامبر و اولیای حق مورد اتفاق عامه و خاصه می باشد. و در فصل دوم به موضوع توسلات انبیا پیشین به ائمه هدی علیهم السلام می پردازد

فصل سوم را به تبرک جستن به مزار این بزرگواران اختصاص داده و زیارت ایشان را زیارت خدا می داند.

فصل چهارم در اقامه عزا و بکاء و ابکاء در مصایب ائمه علیهم السلام می باشد که به بررسی این موضوع از ناحیه پیامبر صلی الله علیه و آله نیز پرداخته شده است. و فصل آخر را به روایاتی که دلالت بر جواز لطمه، موی کندن، و پیراهن چاک زدن است اختصاص داده و خاتمه را برای دفع کردن شبهه ای که چگونه گریه برای امام حسین سبب آمرزش گناهان می شود. و در تاریخ ۹ رجب ۱۳۹۹ قمری به پایان می رساند.

۴. کتاب قرآن و عترت در اسلام

کتاب قرآن و عترت در اسلام از اثرهای گران سنگ علامه نمازی می باشد که بنابر آنچه فرزند مؤلف نگاشته است به خواهش جمعی از مؤمنان به تقریر در آمده، این ویژگی را که خداوند متعال بر ما ممت نهاده که چنان مخلوقات با کمالی آفرید تا برای ما راهنمایانی باشند که از گرداب ضلالت و جهالت بیرون آییم و سببهای هدایت و رشد را برای ما فراهم نماید، به قلم کشانده تا جایگاه قران صامت و ناطق را به خوانندگانی که از مطالب بسیار مهم دینی بی اطلاع هستند آشنا گرداند. هم چنان که خود مؤلف در سرآغاز سخنش دغدغه اش از نگارش کتاب را چنین می نگارد:

انحراف از جاده مستقیم و افتادن در زمین ناهموار و ناهنجار و گرفتار شدن به دزدان و راهزنان و درندگان نتیجه و اثر بی اعتنائی به دلیل راه و فاصله گرفتن از راهنمای دلسوز است .

لذا در صدد بر آمده تا به شناسایی تقلین پردازد و مردمان را از شبهات رهایی بخشد. این کتاب شامل دو بخش است که بخش اول آن به شناسایی قرآن در سه فصل اختصاص یافته است. فصل اول آن به شناخت قرآن از دیدگاه خود قرآن و گفتار معصومین پرداخته است. فصل دوم به اختصاص داشتن تمام علوم قرآن برای اهل بیت علیهم السلام به نگارش در آمده است. فصل سوم به بطلان تفسیر بدون بیان امام علیه السلام می پردازد که اشاره به حدیث معروف امام عسکری علیه السلام در رابطه با اسحاق کندی فیلسوف بزرگ عراق می نماید.

و در بخش دوم که دوازده فصل را در آن گنجانده به معرفی ثقل دوم که عترت باشد می پردازد و در تمام این فصول به ویژگیها، خصوصیات، کمالات و مناقب این بزرگواران پرداخته، از جمله .. اعطای فهم و علم رسول اکرم به عترت او، احصا و ضبط همه علوم در وجود امام، دانایی ائمه علیهم السلام به گذشته و آینده و ...

فصلهای اخیر را به بسط بیشتر این موضوع اختصاص داده است که در فصل

دهم آن به اخبار غیبی تک تک ائمه معصومین علیهم السلام اشاره شده و فصل یازدهم به شرح توانایی و قدرت ائمه هدی پرداخته و ایشان را اسماء تکوینی الهی می‌داند به طوری که علم و قدرت امام را نشانه و آیه علم و قدرت خدا معرفی کرده است. فصل دوازدهم به بحث شفاعت، فضیلت زیارت، بوسیدن و استلام قبر امام علیه السلام می‌پردازد و این امور را در رابطه با اهل بیت از مصادیق اظهر (من شعایر الله) برمی‌شمارد.

و در پایان مانند مسلک استاد بزرگوارش مشی نموده و با هشدار به برادران ایمانی خویش خطاب نموده و گفته: عقاید خود را از بیان قرآن و عترت بگیرد، و به هر کلامی گوش ندهید و عبادت رحمان کنید، نه عبادت شیطان؛ و در اوایل ماه رمضان ۱۳۸۶ هـ ق کتاب را به انتها می‌رساند.

۵. کتاب اصول دین

کتاب اصول دین یکی دیگر از اثرهای گران‌بهای علامه نمازی است که بهره‌گیری در مطالب علمی از منهج استاد بزرگ خویش میرزا مهدی اصفهانی زیاد به چشم می‌خورد. این کتاب را بر اساس اصول پنج‌گانه‌ای که در نزد شیعه متداول و متعارف است بنا نهاده است و مباحث را به همان روش مکتب معارفی خراسان که پایبند بودن به کلمات قرآن و احادیث است ادامه داده است و راه انحرافی که برگرفته از سلیقه‌های بشری در شناخت اعتقادات است دور ریخته و با توجه به کلمات گهربار ائمه معصومین علیهم السلام یک دوره اصول اعتقادات مختصر و مفید به خوانندگان ارائه می‌دهد.

همان‌طور که از اسم کتاب آشکار می‌شود این کتاب بر پنج اصل اعتقادی شیعه پایه‌گذاری شده که در اصل اول آن به شناخت فطرت انسان پرداخته که از جانب خداوند متعال می‌باشد و راه استدلال عقلی مثل فرمایش امام که فرموده است هر بنایی نیاز به بنا و سازنده دارد را که در کلمات ائمه علیهم السلام دیده می‌شود مختص افراد لجوج و خودخواه می‌داند. و سپس به چهار دلیل از برای اثبات وحدانیت ذات

مقدّس الهی اشاره نموده و در انتهای این اصل خداشناسی، به بررسی صفات کمالات او که حدّ و تناهی ندارد می‌پردازد. در اصل دوم به مسأله عدل الهی پرداخته و در اصل سوم به پیغمبرشناسی پرداخته و شامل دوگفتار نبوّت عامّه که در آن به شش جهت احتیاج مردم به پیامبر را مطرح نموده و درگفتار بعدی که نبوّت خاصّه است توسط چهار دلیل خاتمیّت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را اثبات می‌نماید.

اصل چهارم در امام شناسی است که شامل سه بخش نیاز انسانها به زمام‌دار جامع، عدم تعیین امام به واسطه مردم، لزوم تعیین آن توسط خداوند متعال می‌باشد و در بخش سوم دوازده باب را اختصاص داده به اخباری که در آن خداوند متعال و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام به اسامی دوازده امام و فضایل و مناقب آنها تصریح نموده‌اند و اخبار را فراتر از حدّ تواتر خوانده و از عامّه هم احادیثی در این رابطه ذکر کرده است.

سپس در انتهای اصل امام شناسی به قدرت ائمه نسبت به تمام معجزات انبیا و به جریان غدیر از کلام اهل سنت می‌پردازد.

اصل آخر را به معاد در روز قیامت اختصاص داده و دو موضوع را در آن بررسی کرده یکی رجعت - قیامت صغری - که آن را از جمله قطعیات مذهب شیعه و واضحات قرآن می‌شمارد و اشاره نموده است که کسی حق ردّ آن را ندارد و سپس با بیان حدیثی از امام هشتم و داستان سیّد حمیری به بررسی سه موضوع استفاده شده از این دو جریان، که از آیات و روایات مؤید دارد، پرداخته است. و در انتها بعضی از وقایع رجعت را تذکّر می‌دهد.

دیگری - قیامت کبری - و با آیات قرآن اثبات می‌کند که تمام انسانها با همین ابدان محشور خواهند شد و در آخرین خط کتابش می‌نویسد و بالجمله معاد جسمانی از ضروریات ادیان است و منکران کافر به شمار می‌رود. کتابت این نوشتار را در ماه محرّم ۱۳۹۵ ق به پایان می‌رساند.

۶. کتاب اثبات ولایت

کتاب اثبات ولایت یکی از آثار با ارزش و ماندگار علامه نمازی است که با تأثر از مدرسه معارفی خراسان نگاشته شده است. مؤلف در این کتاب به مشی استاد بزرگوار خویش میرزا مهدی اصفهانی سلوک کرده، معارف قرآن و اهل بیت علیهم السلام را یگانه راه رسیدن به حقایق می داند و در طرح مباحث خویش به کلمات و حیاتی خاندان عصمت تمسک جسته، و سخنان نورانی ایشان را سرلوحه نوشتار خویش قرار می دهد.

اعتقاد ویژه مؤلف به قرآن و احادیث به عنوان یگانه مسیر کسب هدایت و تربیت و همچنین تتبع مستمر و خستگی ناپذیر ایشان در این دو گنجینه گران بها و ذوق نویسندگی ایشان موجب سامان گرفتن مجموعه ای از احادیث بسیار ارزنده درباره مقامات الهی، حقایق علمی و مراتب و درجات روحی و نوری معصومین علیهم السلام جهت بهرمندی علمی و عملی در این کتاب شریف گردیده است. این کتاب در سه بخش سامان یافته است. مؤلف ارجمند در بخش نخست کتاب که مشتمل بر هفت فصل است، به تبیین وجوب پیروی از ولایت می پردازد. ایشان در این بخش به برتری امامان اهل بیت علیهم السلام بر تمام خلق اشاره می کند و دارا بودن عصمت و علم غیب را برای این بزرگواران لازم و ضروری می داند و اشاره می کند که تمام انبیا و رسولان پیشین، تحت امر پیامبر خاتم و اوصیای حضرتش قرار داشته اند.

بخش دوم کتاب به تبیین ابعاد ولایت تکوینی می پردازد که شامل چهارده فصل است. مؤلف در این بخش با استناد به آیات و روایات، ابعاد ولایت تکوینی پیامبر و ائمه علیهم السلام را تبیین و اثبات می کند. اگرچه ولایت تشریحی که همان مقام آمریت و افتراض طاعت امامان الهی است، از ویژگیهای ولایت این بزرگواران محسوب می شود، اما موضوع این بخش از کتاب، ولایت تکوینی ایشان بر کائنات عالم به اذن خداوند است که برخی از ابعاد این ولایت که مورد بررسی قرار گرفته است،

عبارت‌اند از: در اختیار داشتن تمامی علم اعطا شده به خلائق و کتب انبیا گذشته، ولایت و سلطنت بر تمام کائنات، قدرت و نفوذ اراده حتمی ایشان بر عالم، اطاعت حیوانات و نباتات و جامدات و سایر کائنات از ایشان، فرمان‌بری ملائکه و جنیان و شیاطین از ایشان و... .

بخش پایانی کتاب در چهار فصل به بررسی دلایل عقلی و نقلی بر ردّ نفی ولایت تکوینی می‌پردازد. در دو فصل نخست این بخش آیات و روایاتی مطرح می‌شود که مخالفان و معاندان جهت نفی ولایت تکوینی امامان به آنها استشهد می‌کنند. مؤلف ضمن پاسخ‌گویی به شبهات مطرح شده، به بررسی معنای غلو و تفویض از منطوق فقهای شیعه می‌پردازد. در فصل سوم، پنج دلیل عقلی ارائه شده از سوی منکران مطرح و به آنها پاسخ داده می‌شود. فصل پایانی نیز با پاسخ به شبهات یکی از معاندان و مغرضان - ابوالفضل برقی - شروع می‌شود و با طرح انظار برخی از فقها در تأیید ولایت تکوینی در ربیع‌الاول ۱۳۹۰ ق پایان می‌یابد. این کتاب توسط حجه الاسلام آقای سید محمد جعفر مدرّسی تعریف گردیده و انتشارات اعلمی بیروت آن را به چاپ رسانیده است.

۷. کتاب ابواب رحمت

یکی دیگر از آثار علّامه نمازی کتاب ابواب رحمت می‌باشد که دیگر بار خوانندگان را برای یادگیری اصول و فروع دین به قرآن و عترت ارجاع می‌دهد و همانند دیگر آثارش بر اساس نهج مکتب معارفی خراسان از پیامدهایی که با فکر بشر بخواهیم به اعتقادات مثل خداشناسی و ... برسیم متذکر می‌گرداند.

این کتاب نیز بر اساس گفتارش در مقدمه به خواهش جمعی از مؤمنین در مشهد مقدّس به نگارش در آمده است که امتیازش نسبت به باقی آثار این است که هم شامل اصول دین و هم فروع می‌باشد. و این نوشتار چون در صدد کتاب‌شناسی کتب معارفی ایشان می‌باشد فقط نسبت به همان قسمت‌های اولیه کتاب گزارش داده می‌شود. علّامه نمازی در سرآغاز سخن به مسائلی می‌پردازد که مهم‌ترین آن مسائل

بحث معرفتی خداوند خود را به مخلوقاتش در عوالم پیشین است که وجود چنین معرفت فطری سبب می شود که خداوند را ملجاء و پناهگاه قرار دهد و این نور معرفت فطری در انسانها سبب شد که فقط با توجه و تذکر پیامبران به آن معرفت درونی پی برده و بر اساس آن متوجه شوند که این رسول و فرستاده الهی است و سپس به بررسی عقل و حجیت آن می پردازد و می نویسد:

این عقل که حجّت خداست بر عاقل و پیامبر باطنی است خطا نمی کند در احکام خود و خطا در تشخیص عاقل است ... هر آینه عقل هدایت می کند او را به سوی پیغمبر ظاهری و به همین جهت است که حجّت بر تمام عقلای دنیا تمام است و عذری برای کسی باقی نمی ماند و بعد روایاتی را که اهل بیت عصمت و طهارت بشر را به نور عقل متوجه ذات مقدّس صانع نموده اند بیان می کند و سپس بعضی از روایات و حکمت آفرینش را بیان می نماید. و در شروع به نگارش در اولین باب که مرتبط به ارکان احکام دین است اعتقاد به ولایت امیرالمومنین و ائمه طاهرين علیهم السلام را مطرح می کند و بعد از گزارش اجمالی در رابطه با توحید و پیامبرشناسی به خلقت نورانی اهل بیت علیهم السلام پرداخته و این که منور بودن موجود است به وجود آن انوار مقدّس و سپس به بیان مقام عظمت والای این بزرگواران در نزد خدا به مانند این حدیث «اراده الرب فی مقادیر امورہ تہبط الیکم و تصدر من بیوتکم...» می پردازد و بر همین اساس اشاره می کند به موضوع نفوذ اراده پیامبر و ائمه صلوات الله علیهم در مخلوقات، مانند: شق القمر - ردّ الشمس - زن شدن مردی در مجلس معاویه - بر طرف شدن پیسی حبابه والبه - شهادت حجرالاسود به امامت زین العابدین علیه السلام - بینا شدن چشمهای ابوبصیر با کشیدن دست مبارک حضرت امام محمد باقر علیه السلام - نسوزاند آتش تنور هارون مکی را - به عکس شیر امر فرمود بگیر ای شیر دشمن خدا را - اراده آب کردن حضرت رضا علیه السلام در هوا - شفای چشمهای محمد بن سنان توسط حضرت جواد علیه السلام - سکوت پرندگان در بدو ورود امام هادی علیه السلام در مجلس متوکل - و دست کشیدن امام عسکری علیه السلام بر پهلوی احمد

بن اسحاق تا بتواند به سمت راست بخوابد و... و در نهایت به مطالبی که اساس تمام علوم و کمالات پیغمبر و ائمه علیهم السلام می باشد می پردازد؛ از جمله : ۷۲ حرف اسم اعظم از ۷۳ حرف نزد ایشان است - تمام کتب و آثار و علوم انبیاء نزد ایشان است - علم ایشان در حال ازدیاد است لذا اعلم مخلوقاتند و علم همه چیز در ایشان احصا شده است و قرآن که کتاب مبین است علمش تماماً در نزد امام است ... و در نهایت نتیجه می گیرد از این باب که :

این است معنای ولایت که کل مخلوقات از جانب خداوند عزوجل ملزم شده اند که تحت فرمان آنان باشند به هر طور و به هر کیفیت که بخواهند بشوند. و آنان نمی خواهند مگر آنچه را خدا بخواهد و قلوب مقدسه آنها محل اراده و مشیت خداوند متعال است. پس موضوع عرضه ولایت بر تمام مخلوقات حتی انبیاء گذشته و توسل انبیاء و دیگران به اهل بیت علیهم السلام از موضوعات دیگر این باب قرار گرفته است و در نهایت بر اساس روایات متواتر بیان می کند که عبادت هیچ عابدی را خدا قبول نمی کند مگر با ولایت امیرالمؤمنین و ائمه صلوات الله علیهم. و در ابواب بعدی به: فلسفه و فضیلت نماز و اجزای آن، انفاق، فلسفه و احکام روزه، اسرار حج و مسائل آن، توبه، احادیث من بلغ (طلب و امیدواری ثواب)، نیت کارهای خیر و آرزو کردن آن، صبر، اصلاح ذات البین (فضیلت اصلاح بین مردم)، خوشگمانی به خداوند، خوف از خداوند، احسان به والدین و باب آخر امر به معروف و نهی از منکر با استفاده از آیات و روایات شرح داده شده است. و کتاب را در روز پنجشنبه ۱۴ ذی القعدة ۱۳۷۶ هجری قمری به پایان می رساند.